

Przedmowa

Wejście w życie ustawy z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze¹ stawia przed doktryną i praktyką orzeczniczą wyzwanie w zakresie wyjaśnienia sensu nowych rozwiązań prawnych, jak też określenia roli poszczególnych podmiotów uczestniczących w postępowaniu upadłościowym. Niniejsze opracowanie stanowi próbę określenia sytuacji prawnej syndyka masy upadłości także poprzez porównanie obecnych regulacji prawnych z rozwiązaniami dotychczas obowiązującego prawa upadłościowego. Zagadnienie niewypłacalności przedsiębiorców normowało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe² oraz rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym³. Przyjęte w powołanych rozporządzeniach konstrukcje prawne nie w pełni realizowały prawa wierzycieli i samego przedsiębiorcy, który stał się niewypłacalny. W związku z tym, że oba te akty prawne były uchwalone jeszcze w okresie przedwojennym, wiele uregulowanych w nich instytucji nie przystawało do obecnych realiów społeczno-gospodarczych. Z tych też względów niezbędnym było stworzenie jednego aktu prawnego, który regulowałby dochodzenie przez wierzycieli roszczeń od niewypłacalnych przedsiębiorców, skutki ogłoszenia upadłości, tryb postępowania oraz zasady zaspokojenia roszczeń wierzycieli. W efekcie intensywnych prac legislacyjnych uchwalona została ustawa określająca zasady wspólnego dochodzenia roszczeń przez wierzycieli od niewypłacalnych dłużników, będących przedsiębiorcami, a także zasady postępowania naprawczego wobec przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością. W pracach nad nową ustawą uwzględniono doświadczenia innych państw oraz rozwiązania przyjęte we współczesnych systemach prawnych. Wykorzystano m.in. wzorce wypracowane

¹ Ustawa z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.) weszła w życie z dniem 1.10.2003 r., z wyjątkiem przepisów dotyczących prawa upadłościowego i naprawczego w przypadku przedsiębiorców, którzy złożyli wnioski na zasadach określonych w art. 12 ust. 1 ustawy o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu na rynku pracy (ustawa z 30.10.2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy, Dz.U. Nr 213, poz. 1800 ze zm.), które weszły w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia ustawy.

² T.p. Dz.U. Nr 93, poz. 834 (t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.).

³ Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.

wane w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, zwłaszcza w zakresie koncepcji postępowania naprawczego¹. W systemie amerykańskiego prawa upadłościowego przewidziano bowiem, postępowanie restrukturyzacyjne, natomiast prawa upadłościowego nie traktowano tylko jako egzekucji o charakterze uniwersalnym, lecz jako system środków prawnych, umożliwiających wyjście zadłużonego przedsiębiorstwa z kryzysu poprzez restrukturyzację jego zobowiązań. Warto podkreślić, że choć nowa ustawa wzorowana jest także na rozwiązaniach przewidzianych w innych systemach prawnych, to wprowadza także własne oryginalne rozwiązania, pozwalające na uniknięcie wadliwości, które zostały dostrzeżone w innych państwach w trakcie stosowania prawa upadłościowego².

Wprowadzenie nowej regulacji w zakresie postępowania upadłościowego wynikało z konieczności stworzenia skutecznych instrumentów prawnych, określających tryb i zasady postępowania wobec przedsiębiorców, którzy stali się niewypłacalni. Uregulowanie zagadnień niewypłacalności ma służyć zabezpieczeniu zarówno interesów ogólnospołecznych, jak i interesów indywidualnych kontrahentów niewypłacalnego przedsiębiorcy. Przyjęte rozwiązania mają przede wszystkim przyczynić się do utrzymania substratu majątkowego przedsiębiorcy oraz dotychczasowych miejsc pracy. W założeniach systemowych postępowanie normujące stan niewypłacalności przedsiębiorców powinno zarówno służyć zaspokojeniu wierzycieli niewypłacalnego dłużnika, jak i zapobiegać powstawaniu stanów niewypłacalności przedsiębiorców.

Ustawa – Prawo upadłościowe i naprawcze diametralnie zmienia dotychczasowe rozwiązania prawne dotyczące postępowania w przypadku niewypłacalności dłużnika przy zachowaniu wielu istniejących konstrukcji, zwłaszcza tych, które w praktyce nie nasuwały wątpliwości interpretacyjnych, a odpowiadały nowym założeniom zawartym w ustawie. Nowa ustawa wprowadza rozwiązania uwzględniające zmiany zachodzące w substracie majątkowym upadłego w trakcie postępowania, co przy jednoczesnej dopuszczalności zmiany trybu postępowania, pozwala na zaspokojenie wierzycieli przy zachowaniu przedsiębiorstwa dłużnika. Przewidziano dwa alternatywne sposoby prowadzenia postępowania upadłościowego w ra-

¹ Por. Nowy rozdział w dziejach prawa upadłościowego, GP 2003, Nr 229, s. 20, rozmowa z prof. dr. hab. *F. Zedlerem*.

² Przykładowo w Stanach Zjednoczonych można wystąpić o plan naprawczy, za pomocą którego przeprowadza się restrukturyzację przedsiębiorstwa, w przypadku niewypłacalności przedsiębiorcy. Natomiast w PrUpN przewidziano, że postępowanie naprawcze będzie mógł prowadzić, jedynie podmiot, który jest zagrożony niewypłacalnością. Przy czym, stosownie do przepisu art. 492 § 2 PrUpN, przedsiębiorca jest zagrożony niewypłacalnością, jeżeli pomimo wykonywania swoich zobowiązań, według rozsądnej oceny jego sytuacji ekonomicznej jest oczywiste, że w niedługim czasie stanie się niewypłacalny.

mach jednego systemu. Postępowanie upadłościowe może być prowadzone w dwojaki sposób, w zależności od oceny sytuacji ekonomicznej dłużnika, a mianowicie jako postępowanie z możliwością zawarcia układu (restrukturyzacyjnego lub likwidacyjnego)¹ lub postępowanie obejmujące likwidację majątku upadłego. Przy czym, istnieje możliwość dokonania konwersji jednego postępowania w drugie. W myśl przepisu art. 16 PrUpN, sąd może zmienić postanowienie o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika na postanowienie o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu, jeżeli podstawy przeprowadzenia takiego postępowania ujawniły się dopiero w toku postępowania. Natomiast w przepisie art. 17 ust. 1 PrUpN przewidziano, że sąd może zmienić postanowienie o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu na postanowienie o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika, jeżeli podstawy przeprowadzenia takiego postępowania ujawniły się dopiero w toku postępowania. W przypadku ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego dłużnika sąd upadłościowy powołuje syndyka, który od tego momentu zamiast upadłego sprawuje zarząd majątkiem dłużnika, wchodzącym w skład masy upadłości.

Syndyk ma istotny wpływ na przebieg postępowania upadłościowego, gdyż czynnie uczestniczy w postępowaniu zmierzającym do likwidacji masy upadłości. Określenie roli, jaką pełni syndyk w postępowaniu upadłościowym jest istotne, zwłaszcza w aspekcie ustalenia rodzaju oraz zakresu odpowiedzialności syndyka za podejmowane przez niego działania w toku postępowania upadłościowego.

Analiza strukturalna ustawy prowadzi do wniosku, że za uczestników postępowania upadłościowego należy uważać dłużnika oraz wierzycieli. Tym samym, obecna regulacja prawna nie pozwala zaliczyć syndyka do uczestników postępowania upadłościowego². Jednakże nadal pozostaje otwarta kwestia, jaką funkcję pełni syndyk w postępowaniu upadłościowym. Rozważenia wymaga czy syndyk oprócz dokonywania czynności prawnych i faktycznych, związanych z zarządem masą upadłości, pełni również funkcje jurysdykcyjne, bądź wykonawcze. Należy zatem ustalić, czy syndyk jest organem postępowania upadłościowego (orzecznictwem, wykonawczym lub pomocniczym), funkcjonariuszem publicznym, czy jedynie zarządcą majątkiem.

Dotychczasowe przepisy nie regulowały jednoznacznie pozycji prawnej syndyka masy upadłości. Powodowało to wątpliwości, co do statusu prawnego syndyka. Rozbieżności, które pojawiły się zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie, dotyczyły zwłaszcza określenia rodzaju odpowiedzialności syndyka masy upadłości za dokonywane czynności. Istniejące w tym za-

¹ Por. F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, Kraków 2004, s. 33.

² Odmienne A. G. Harla, *Organy postępowania upadłościowego a organy postępowania cywilnego w ujęciu systemowym*, PPH 2006, Nr 4, s. 26.

kresie wątpliwości, miało usunąć przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie, że w sprawach dotyczących masy upadłości syndyk wprowadzie dokonuje czynności na rachunek upadłego, lecz w imieniu własnym. Niestety regulacja taka (zawarta w art. 160 ust. 1 PrUpN), wobec braku korelacji z zasadami odpowiedzialności syndyka, nie rozwiała istniejących wątpliwości odnośnie statusu prawnego syndyka.

Opisu sytuacji prawnej syndyka masy upadłości dokonano w literaturze¹ jedynie na tle dotychczasowych przepisów regulujących postępowanie upadłościowe. Nie ma monograficznego opracowania poświęconego wyłącznie syndykowi, jego roli w poszczególnych etapach postępowania upadłościowego oraz aspektem procesowym związanych z udziałem syndyka masy upadłości w innych postępowaniach. Wprawdzie ukazało się kilka opracowań, w których opisane zostały prawa i obowiązki syndyka, ale przedstawiono je tylko porównawczo przy omawianiu organów oraz uczestników postępowania upadłościowego.

Ze względu na złożoność tematyki objętej ramami niniejszego opracowania, nie poruszono w nim zagadnień związanych ze skutecznością poszczególnych czynności prawnych podejmowanych przez syndyka w postępowaniu upadłościowym, a w szczególności skutków ogłoszenia upadłości, co do zobowiązań upadłego w przypadku ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego. Powyższe zagadnienie powinno stanowić odrębny przedmiot rozważań prawnych.

Opracowanie ma charakter prawoporównawczy, ponieważ zawiera porównanie instytucji występujących na gruncie dotychczas obowiązującego prawa upadłościowego uregulowanego przepisami rozp. – Prawo upadłościowe z obecnym stanem prawnym. Dokonanie porównania nie ma wyłącznie aspektu historycznego, ponieważ do postępowań, w których ogłoszenie upadłości nastąpiło przed dniem wejścia w życie (tj. przed 1.10.2003 r.) ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze mają zastosowanie przepisy dotychczasowe.

W pracy podjęte zostały rozważania w zakresie ustalenia, jaką funkcję pełni syndyk, z jakiego rodzaju legitymacji korzysta syndyk, jako podmiot dokonujący czynności w postępowaniu upadłościowym, czy i na jakich zasadach ponosi odpowiedzialność za dokonywane czynności, a także czy syndyk, wykonując powierzone mu obowiązki działa, jako swoisty zastępca pośredni?

Opracowanie chciałabym zadedykować najbliższym w podziękowaniu za wyrozumiałość, promotorowi oraz recenzentom w podzięce za cenne i rzeczowe uwagi do pracy, a także wszystkim przyjaciółom za przychylność.

Autorka

¹ Por. *M. Koenner*, Syndyk masy upadłości, Sopot 1999.